

“ Ik ben er toch ook nog”

Hoe jonge brussen zich kunnen voelen

‘Ik ben er toch ook nog’, een kreet die brusjes wel eens slaken als mama of papa druk in de weer is met hun broer of zus. Brussen zijn broers of zussen van een persoon met een handicap of stoornis. Ze kunnen het best moeilijk hebben met hun broer of zus of met het feit dat hun ouders vaak veel aandacht aan die broer of zus besteden.

Broer en zusrelatie

Broers en zussen hebben lang met elkaar te maken, een mensenleven lang. De broer-zusrelatie is de langdurigste uit het leven van de mens (Boer, 1994). Vaak verlies je vroeger je ouders en deel je met je broer of zus het grootste stuk van je leven.

De relatie tussen broers en zussen is bovendien een gegeven relatie. Je kiest niet voor een broer of zus, zoals je dat doet in het geval van een vriend, partner of kind. Eerstgeboren kinderen worden op zekere dag broer of zus, of zij willen of niet, en later geborenen weten niet beter (Boer, 1994). Binnen dit systeem van broers en zussen kunnen kinderen elkaar steunen of afstoten, elkaar tot zondebok maken, onderhandelen, samenwerken en wedijveren. Ze leren hoe men vrienden en bondgenoten maakt, hoe men prestige verwerft en behoudt, hoe men soms moet toegeven en hoe men waardering opwekt voor wat men kan. Een verhouding tussen broers en zussen, vrij van conflicten is ondenkbaar (Norén en Sommarström, 1980). De relatie met je broer of zus is bijgevolg een speelveld waarbij je manieren van omgaan met elkaar kunt uitproberen. Via de omgang met broer of zus ontwikkelt zich spelgedrag, sociaal gedrag, Het is een veilige manier van experimenteren, aangezien je de band met je broer of zus eigenlijk niet kunt verbreken.

Brussen

Wat gebeurt er nu met die broer en zusrelatie wanneer je broer of zus een handicap heeft? Hoe beleven brussen deze situatie?

Opgroeien in een gezin met een kind met een handicap is uniek. De relatie met je broer of zus krijgt een bijzondere betekenis als je broer of zus een handicap heeft. Hoe die bijzondere betekenis eruit ziet, kan niet eenvoudig worden beschreven, uitgelegd of voorspeld. Heel wat factoren immers zullen de relatie tussen de broers en zussen beïnvloeden. Specifieke gezinskenmerken, specifieke kenmerken van het kind met een handicap en specifieke kenmerken van de broers en zussen bepalen hoe het gezin zal reageren op het kind met een handicap en hoe de gezinsleden er mee om zullen gaan. (Moyson, 1994-1995). Dé brus bestaat niet. Elke brus is uniek.

Vragen en kansen van brussen

Heel wat brussen passen zich goed aan aan hun gezinssituatie en halen er voordeel uit. Maar er zijn jammer genoeg ook een aantal brussen die vooral nadelige gevolgen ondervinden van hun ‘brus zijn’. De invloed van de gezinssituatie bevindt zich op een dynamisch continuüm, met unieke vragen aan de ene zijde en unieke kansen aan de andere zijde.

Eén van de unieke vragen is het gegeven dat brussen te kampen kunnen hebben met schuldgevoelens. Ze kunnen zich schuldig voelen omdat zij wel gezond zijn en hun broer of zus niet. Normale processen in de broer-zus-relatie zoals boos zijn op je broer of zus of je broer of zus eens grondig beu zijn krijgen vaak een ander karakter als die broer of zus een handicap heeft. Soms mogen brussen hun boosheid niet tonen of gaan ze zich schuldig voelen omdat ze boos zijn.

Ook schaamte kan voorkomen bij brussen. Dit schaamtegevoel hangt sterk samen met de reactie van de omgeving. Sommige mensen reageren nog steeds vreemd als ze iemand met een handicap zien op straat, ze staren of maken opmerkingen.

Vooraf voor pubers kan die schaamte zwaar doorwegen, aangezien de leeftijdsgenoten heel belangrijk zijn in de adolescentieperiode. Er kunnen op die leeftijd conflicten ontstaan tussen het loyaal willen zijn aan hun gezin en hun broer of zus enerzijds en het maken van indruk op je peers anderzijds (Heirweg, 2000).

Marlies (13 jaar): *'soms ben ik beschaamd dat ik zo'n broer heb. Het is alsof ik ook anders ben door mijn broer'* (Van Laere, 2002).

Sommige brussen voelen zich ook wel eens jaloers t.o.v. hun broer of zus. Vaak krijgt die heel wat aandacht van hun ouders, familieleden, professionelen, Brussen hebben het gevoel dat zij in de kou blijven staan en dat niemand aandacht heeft voor hun persoonsje.

Sofie (11 jaar): *'ja, natuurlijk krijgt mijn broer meer aandacht van papa en mama. Mattias heeft ADHD, hij heeft gewoon meer aandacht nodig'*.

De problemen van brussen lijken vaak te verwaarlozen in vergelijking met de problemen van hun broer of zus. Brussen gaan zichzelf soms wegcijferen, hun eigen problemen verzwijgen om hun ouders niet nog meer last te bezorgen.

Claudy (16 jaar): *'er moet altijd vanalles voor mijn broers gebeuren, dokters, aanpassingen, veel gedoe. Ik wil niet ook nog eens last voor mijn moeder zijn'*. (Vonneman, 2000)

Brussen proberen vaak extra hard hun best te doen op school of in de turnclub, om als het ware de handicap van broer of zus te compenseren.

Al deze vragen op een rij kunnen de indruk wekken dat het leven van brussen door vreselijke risico's wordt bedreigd. De waarheid is uiteraard helemaal anders. Niet alle brussen hebben te kampen met deze negatieve gevoelens; en bovendien kennen brussen in vergelijking met leeftijdsgenoten een aantal unieke kansen.

Brussen beweren dat ze vlugger tot volwassenheid komen en vroeger verantwoordelijkheidszin aanvoelen dan hun vrienden. (Norén en Sommarström, 1980). Brussen zijn vaak emotioneel meer rijp dan hun leeftijdsgenoten. Ze komen sterker en meer volwassen over en laten zich niet zo snel uit het lood slaan.

Marius (17 jaar): *'ik denk wel dat je er misschien eerder volwassen van wordt, van zulke dingen. Soms voel ik me verantwoordelijker dan mijn vrienden. Ze experimenteren meer dan ik. Een vriend die veel joints rookt, heb ik geprobeerd ervan af te houden. Ik doe minder snel domme dingen, denk ik.'* (Vonneman, 2000).

Ouders zowel als kinderen noemen als voordelen een grotere verdraagzaamheid ten opzichte van de verschillen tussen de mensen, een minder vanzelfsprekend aanvaarden van de zegen van een goede gezondheid, en een gevoel van het unieke van de familieband (Featherstone, 1980).

Literatuurlijst:

Anoniem, Een broer of zus anders dan anders, in: Sociaal, april 2001, p. 13-15

Van Laere, M., Wie is hier de gehandicapte, in: Klasse, nr. 55, januari 2002, p.8

Beel, V., Mijn broer is apart. In: Rubriek Stokvis, De Standaard, 2 december 2002.

Boer, F., Een gegeven relatie; over broers en zussen. Amsterdam, Prometheus, 1994.

Featherstone, H., Een ander gezin. Ervaringen in een gezin met een gehandicapt kind. Baarn, Uitgeverij Ambo, 1980.

Heirweg, M., Pubers die ook brus zijn of brussen die ook puber zijn: eigen vragen en kansen. In: Congresboek Internationale Brussentweedaagse, 2000.

Norén, K. en Sommarström, I., Leven met een gehandicapte broer of zus. Antwerpen, R-Editions, 1980.

Moyson, T., De brusjes: samen spelen als een orthopedagogisch antwoord op de unieke vragen en kansen van broers en zussen van kinderen met een mentale handicap. Niet gepubliceerde scriptie, Universiteit Gent, 1994-1995.

Vonnenman, J., Wacht even (als je broer of zus een spierziekte heeft), VSN en Uitgeverij Fontein, 2000.